

Vänder aldrig bort blicken

I samma flod av **Sofi Oksanen** är en essäbok som tar avstamp i Rysslands angrepp på Ukraina med särskild fokus på krigsbrotten mot kvinnorna. Eftersom delar av Sofi Oksanens släkt kommer från Estland jämför hon Estlands situation och andra stater som har blivit erövrade av Ryssland, med Ukrainas.

Sofi Oksanen är en mycket engagerad och klarsynt intellektuell som alltid driver saker och ting till sin spets. Hon vänder aldrig bort blicken. Grundlig och omfångsrik research med mängder av litteraturhänvisningar (hela tretton sidor) paras i boken med den personliga erfarenheten hon bär med sig, vilken aldrig får underskattas. Hennes släkt har många och bittra erfarenheter av den ryska imperialismens brutala framfart i Baltikum, något som naturligtvis har präglat Oksanens hela författarskap på djupet. Det blir tydligt inte minst i hennes tidigare böcker som *Stalins kossor* och *Utrensning* men också här.

Massvåldtäkter som vapen är bokens röda tråd. Oksanen gräver djupt ner i sin egen familjehistoria: en gammelmöster blev förhörd och våldtagen av ryska ockupationssoldater i Estland. Efter det tappade hon talförmågan och förblev stum resten av livet. Alla visste vad som hade hänt henne under förhören. Hon gifte sig aldrig och fick inga barn.

Våldtäkter och sexuella övergrepp klassas idag som de allvarligaste krigsbrotten och brott mot mänskligheten. Sexuellt våld används som strategiskt vapen i konflikter för att förödmjuka, straffa, traumatisera och fördriva människor. Våldtäkter begås metodiskt, utbrett och systematiskt. Förutom det individuella lidandet förvärrar det konflikterna, sliter upp och splittrar samhällen ekonomiskt, socialt, kulturellt och känslomässigt samtidigt som det försvårar alla freds- och försoningsprocesser.

Sexuellt våld är ett av världens äldsta vapen, eftersom det är billigt, effektivt och generationsöverskridande och inte kräver vare sig logistik, tekniskt underhåll eller modernisering, konstaterar Oksanen.

Den moderna kolonialismens födelse kopplas främst till de europeiska upptäcktsresorna över haven. Men Ryssland har aldrig varit ett imperium som sökt sig över hav, utan har exploaterat och koloniserat på land. Rysslands koloniala brott har troligen därför aldrig riktigt synliggjorts i väst, menar Oksanen. Hon tycker det är förvånansvärt att den östeuropeiska erfarenheten av imperialistiskt förtryck inte varit lika framträdande i debatten som den västimperialistiska.

*I samma flod, har också underrubriken *Putins krig mot kvinnorna*. Efter att ha läst boken tycker jag att underrubriken i viss mån är missvisande. Den här boken spänner över ett mycket vidare fält än en specifik tidsangiven företeelse med en utpekad despot. Det är en skildring av något värre än en personbunden ondska. Snarare anser jag att den ska ses som en övergripande uppgörelse om hur våldtäkter på både män och kvinnor systematiskt, i alla tider, har använts och används i krig och under ockupation. Det är ett både djävulskt och vardagligt vapen som ingår i den arsenal av alla våldsdåd som ständigt används i krig och pågående folkmord.*

För att illustrera omfånget av allt detta tar Oksanen rygg på erkända journalister, författare och aktivister som också behandlat ämnet såsom **George Orwell, Susan Brownmiller, Anne Applebaum, Svetlana Aleksijevitj, Marsha Gessen, Chimamanda Ngozi Adichie och Lea Ypi, för att nämna några av dem vars verk hon citerar och hänvisar till. Här finns alla möjligheter att fördjupa sig ytterligare.**

Kvinnor, små flickor och även spädbarn utsätts för fruktansvärda övergrepp, samtidigt som det sexuella våldet slår sönder familjer, släkter och samhällen. Ett exempel på motkrafter är **Denis Mukwege**, gynekolog och kirurg i

Demokratiska Republiken Kongo. Under många år har han behandlat och stöttat tusentals kvinnor och flickor som utsatts för tortyr och upprepade våldtäkter. Genom att berätta om det lidande och de skador han bevittnar i sitt arbete, försöker han få världens ledare att göra mer för att skydda kvinnorna. Mukwege tilldelades Nobels fredspris 2018 för sitt oförtröttliga arbete mot sexualiserat våld som vapen i krig och konflikter.

Kriget mot specifikt kvinnorna förs på så många flera olika fronter. Idoga ansträngningar görs samtidigt i syfte att splittra feministrörelsen där tre narrativ sätts i fokus: feminismen anses vara för vit, för liberal och för penningstark. Oksanen påpekar att allt detta är relevant men att nödvändig debatt saknas inte minst på grund av att trollfabriker grumlar möjligheterna till en seriös diskussion.

Boken visar också tydligt hur imperialismen och misogynin går hand i hand och att det inte är en tillfällighet att kvinnor som stiger fram offentligt inom politiken och samhällsdebatten i stort blir hånade, hotade, förföljda och inte sällan känner sig tvingade att lämna sina uppdrag.

Som tur är blev inte Sofi Oksanen stum som sin gammelmöster. Tvärtom blev hon är en knivskarp författare med en viktig röst. Här visar hon dessutom sin förmåga att även skriva förvånansvärt lättillgängliga fackböcker. Men det är ett tungt ämne och varje kapitel kräver reflektion och eftertanke. Alla de fruktansvärda fakta som Oksanen radar upp om utsatta kvinnor och barn kommer att kräva avsevärd tid för att sjunka in och bearbetas.

Heléne Nellvik

I samma flod Putins krig mot kvinnorna

Sofi Oksanen

Svensk översättning: Camilla Frostell

Albert Bonniers Förlag, 2023

**Sofi
Oksanen**

**I SAMMA
FLOD**

Putins krig
mot kvinnorna

Albert Bonniers Förlag